

Vem ansvarar för åldringsvården?

Kommunen har blivit statens vasaller. Staten dikterar hur åldringsvården ska skötas och kommunens möjlighet att själva välja hur äldreomsorgen ska organiseras har minskat.

Pekka Kettunen skriver att detta lätt leder till mekanisk styrning där ekonomiska kalkyler styr och helhetsbilden glöms bort.

Det är kommunerna som bär det största ansvaret för åldringsvården. Kommunen ska ordna socialservicen för sin äldre befolkning så att servicen till innehåll, kvalitet och omfattning uppfyller de krav som denna grupps välbefinnande, sociala trygghet och funktionsförmåga ställer.

Personaltätheten inom åldringsvården har diskuterats mycket. Den nuvarande rekommendationen är en vårdare på två patienter. Men regeringen vill minska rekommendationerna för minimiantalet vårdare. Enligt regeringen skulle det räcka med mindre än en halv vårdare per klient på långvårdsavdelningarna i framtiden.

I stället är målsättningen att alla ska vårdas hemma längre. För detta ändamål har regeringen budgeterat drygt 45 miljoner euro nästa år. Samtidigt försöker man hitta besparingar genom att analysera vårdprocesser och se var man kan skära ned. Genom automatisering vill regeringen kunna skära ned personalkostnader, t.ex. med robotar som delar ut läkemedel. Ett annat sätt är att kraven som gäller personalens kompetens ändras så att kommuner kan anställa lågutbildade personer och studerande.

Det här är typiskt för kommunala tjänster. Kommunerna har mer eller mindre blivit statens vasaller. Staten bestämmer långtgående vad kommuner skall göra och ministerier lanserar utvecklingsprogram (till exempel KASTE) eller spetsprojekt som kommuner uppmanas delta i.

Enligt finansministeriets utredning 2013 har kommunerna cirka 500 obligatoriska uppgifter. Dessa kan vara upp till 90 % av kommunens budget. Detta innebär att kommunerna först och främst fokuserar på att uppfylla de förpliktelser som staten ålagt dem.

Statlig styrning är ofta mekanisk, alla kommuner måste göra likadant.

Ändå finns det stora skillnader mellan Helsingfors (635 591) och Luhanka (756) i befolkningsantal och i en rad andra frågor. Kommunlagen innebär att kommuner ansvarar för sina invånarnas välbefinnande. Det är en annan utgångspunkt än att utföra obligatoriska uppgifter som initierats av statsförvaltningen.

Betoning på obligatoriska uppgifter kan påverka servicens kvalitet negativt. Åldringsvård omfattar många olika tjänster: social- och hälsovård, boende, fritidsaktiviteter. När betoningen läggs på skyldigheter blir helhetsbilden lätt förstörd och man börjar enbart tänka på att fullgöra de obligatoriska förpliktelserna. Hemvård är en officiell målsättning men som allt annat kan det inte tas för mekaniskt. Inte är hemvård alltid det bästa alternativet. God vård betyder också annat än enbart storleken på personalen.

Äldre människor är inte heller en enhetlig grupp. Det innebär att det inte enbart är de politiskt eller professionellt sakkunniga som borde bestämma hurudan vård äldre får. Det är viktigt att inkludera olika synvinklar och planera gemensamt. Som vid andra offentliga tjänster borde man inom åldringsvård lyssna på de som brukar tjänsterna. När man läser om olika problem, till exempel bristfällig vård, får man intrycket att äldre människors egna önskemål inte beaktas särskilt bra. I tidigare studier om servicebrukarnas åsikter om vården har de intervjuade brukarna uppskattat att deras åsikter har betydelse. Sådana undersökningar brukar även producera värdefull information till beslutsfattare. Att tillsammans planera tjänster är nånting som också EU flaggar för.

Ett etiskt förhållningssätt bör vara ledstjärna i åldringsvården. Personal som är trött och omotiverad orkar inte alltid tänka på klienternas bästa. Det

är inte lagstiftningen som bestämmer hur man gör arbetet, den ger ramarna för arbetet. Det finns gott om exempel på hur vissa kommuner, och andra institutioner, har ändrat sina arbetssätt och förnyat verksamheten. Resursfördelningen är nog viktig men risken är att när diskussionen fokuserar på enbart pengar glömmar man bort det viktigaste, äldre människors välmående och trivsel.

Framtiden kan innebära en ännu mer fragmenterad bild när social- och hälsovårds- och landskapsreformen träder i kraft. I enlighet med reformen är det den regionala förvaltningen, inte kommunen, som skall koordinera social- och hälsovård och köpa tjänster på ett effektivt sätt från kommuner, företag och föreningar. Kommunerna som ansvarat för sina invånarnas välmående kan inte direkt påverka den här processen. Risken är då att man förlorar helhetsbilden, och offentliga tjänster blir betraktade som produkter som offentliga, privata och föreningsbaserade aktörer levererar på ett sätt som regional förvaltning anser mest effektivt.

Det som behövs är verksamhet som passar lokala omständigheter, personal som lyssnar på patienterna och brukarna, och institutioner där personalen uppmanas att använda sina egna idéer. Frågan är hur man i varje kommun hittar sina egna lösningar och tänker på invånarnas bästa. Enligt kommunlagen har kommunerna fortfarande ansvar för sina invånarnas välmående. Det är ett krav som borde tas mer på allvar.

Pekka Kettunen

Skribenten är docent i offentlig förvaltning vid Åbo Akademi.